FORMUŁA POŚWIADCZAJĄCA TŁUMACZA PRZYSIĘGŁEGO

Artur Dariusz KUBACKI, dr hab.
Instytut Neofilologii
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
ul. Studencka 5, 31-116 Kraków
kubart@post.pl

Abstrakt: Przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie problemów użycia formuły poświadczającej w tłumaczeniach poświadczonych na przykładzie pary językowej polski-niemiecki. Jest to obligatoryjny element formalny tłumaczenia poświadczonego, umieszczany w odpowiedniej wersji językowej na końcu tłumaczenia uwierzytelnionego. Na wstępie przedstawiono polskie zalecenia odnoszące się do formuły poświadczającej tłumacza przysięgłego opracowane przez stowarzyszenia branżowe lub spotykane w literaturze przedmiotu. Następnie w celu porównania zasad sporządzania formuł uwierzytelniających w Polsce i krajach niemieckojęzycznych zreferowano wytyczne instytucji niemieckich oraz branżowych stowarzyszeń tłumaczy w Niemczech i Austrii obowiązujące tłumaczy przysięgłych w tym zakresie. Natomiast w drugiej części artykułu zaprezentowano kilka przykładów brzmienia formuły poświadczającej pochodzących z praktyki tłumaczeniowej tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego w Polsce, a następnie odniesiono się krytycznie zarówno od strony merytorycznej, jak i lingwistycznej do ich treści. Omówiono także to zagadnienie z perspektywy egzaminu na tłumacza przysięgłego. Zwieńczeniem rozważań jest propozycja poprawnie zredagowanej i kompletnej formuły poświadczającej tłumaczenie, która mogłaby obowiązywać wszystkich tłumaczy przysięgłych w Polsce i stanowić cenną pomoc dla adeptów tej profesji.
Słowa kluczowe: komparatystyka legilingwistyczna, język specjalistyczny, tłumacz przysięgły, tłumaczenie poświadczone

THE SWORN TRANSLATOR'S CERTIFICATION FORMULA

Abstract: The article deals with the problem of using the certification formula in certified translations in the context of the Polish-German language pair. The formula is a mandatory formal part of each certified translation, placed at its end in the appropriate language version. At the beginning of the article, the author discusses Polish guidelines relating to the formula, prepared by professional associations or found in the relevant literature. Next, in order to compare the rules for formulas in Poland and German speaking countries, he describes binding guidelines in this respect developed by German institutions and translators' associations in Germany and Austria. In the second part of the article, he presents several examples of the certification formula used by sworn translators of German in Poland and then analyses both their content and language. He also examines this issue from the perspective of the examination to become a sworn translator. Finally, the author proposes a correct and complete certification formula which could be binding on all sworn translators in Poland and should prove particularly useful to candidates for sworn translators.
Key words: comparative legilinguistics, LSP, sworn translator, certified translation

Wstęp

Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie problemów tłumaczy przysięgłych, a także adeptów tego zawodu, związanych z poprawnym zredagowaniem i użyciem tzw. **formuły poświadczającej tłumacza przysięgłego**, którą obligatoryjnie stosuje się w tłumaczeniach poświadczonych (uwierzytelnionych). Obowiązek jej umieszczenia wynika bezpośrednio z art. 18 ust. 2 Ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U. Nr 273 poz. 2702 z późn. zm.), w którym ustawodawca zobowiązał tłumacza przysięgłego do wymieniania na wszystkich poświadczonych tłumaczeniach pozycji, pod którą tłumaczenie lub odpis są odnotowane w repertorium, a także stwierdzania przez niego faktu, czy przekład sporządzono z oryginału czy z odpisu. Zdaniem Grzegorza Dostatniego (2005, 105) takie rozwiązanie prawne ma umożliwić kontrolę wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego przez organy państwowe, a także ułatwić im identyfikację oryginalnego dokumentu i ewentualnie odtworzenie drogi jego tłumaczenia.

W oparciu o doświadczenia wyniesione z prac Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego oraz Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych przy Ministrze Sprawiedliwości można stwierdzić, iż po blisko dziesięciu latach funkcjonowania przywołanej powyżej ustawy zarówno aktywnie działający tłumacze przysięgli, jak i kandydaci do tego zawodu nadal mają spore trudności z poprawnym zredagowaniem oraz podaniem kompletnej treści tej formuły, mimo iż dostępne są publikacje, w których zawarte są przykłady brzmienia formuły poświadczającej tłumaczenie, jaką należy zamieścić w przekładach poświadczonych (por. Rybińska 2011, 18; Kubacki 2012, 224). Również w ramach szkoleń organizowanych dla kandydatów na tłumaczy przysięgłych przez stowarzyszenia branżowe oraz w ramach ich kształcenia na studiach podyplomowych informuje się szczegółowo o formalnych zasadach sporządzania tłumaczeń poświadczonych, do których należy m.in. formuła poświadczająca[1].

W pierwszej części artykułu omówimy polskie i dla porównania niemieckojęzyczne zalecenia odnoszące się do formuły poświadczającej tłumacza przysięgłego, natomiast w drugiej części artykułu zaprezentujemy kilka jej przykładów pochodzących z praktyki już ustanowionych tłumaczy przysięgłych. Zwieńczeniem naszych rozważań będzie propozycja poprawnie zredagowanej i kompletnej formuły poświadczającej tłumaczenie, która w celu ujednolicenia formalnych zasad sporządzania tłumaczeń poświadczonych mogłaby obowiązywać wszystkich tłumaczy przysięgłych w Polsce, a przede wszystkim być wzorem dla kandydatów przystępujących do egzaminu na tłumacza przysięgłego[2].

---

[1] Na przykład w programach nauczania w ramach laboratoriów TEPIS-u (zob. www. tepis.org.pl), a także na studiach podyplomowych dla tłumaczy, którym patronuje TEPIS, przewidziano omówienie formalnoprawnych zasad sporządzania tłumaczeń poświadczonych zebranych w *Kodeksie tłumacza przysięgłego* (zob. Kubacki 2012, 265-292), w tym formuły poświadczającej.

[2] Państwowa Komisja Egzaminacyjna planuje zamieścić na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości przykład formuły poświadczającej, której znajomości będzie oczekiwać od adeptów sztuki przekładu poświadczonego.

Formuła poświadczająca tłumacza przysięgłego w Polsce

Już w stanie prawnym obowiązującym tłumaczy przysięgłych do wejścia w życie ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego w 2005 r. nałożono na nich kilka obowiązków w zakresie formalnym: (1) umieszczanie na wszystkich poświadczonych tłumaczeniach oraz poświadczonych odpisach pism sporządzonych w języku obcym, które wydaje tłumacz, numeru repertorium, pod którym są one odnotowane, oraz wysokość pobranego wynagrodzenia; (2) stwierdzenie, czy tłumaczenie zostało sporządzone z oryginału, czy też z tłumaczenia lub odpisu oraz czy tłumaczenie lub odpis jest poświadczony i przez kogo; (3) uczynienie przez tłumacza wzmianki na tłumaczeniu lub odpisie, które wydał, jeżeli pismo, które zostało przetłumaczone lub którego odpis sporządzono, zawierało cechy nasuwające wątpliwości co do rzeczywistej jego treści; (4) używanie pieczęci przy poświadczaniu tłumaczeń oraz odpisów pism sporządzonych w języku obcym; (5) złożenie wzoru podpisu przez tłumacza oraz odcisku jego pieczęci na założonej dla niego karcie wykazu tłumaczy przysięgłych; (6) prowadzenie repertorium według określonego wzoru, które miało być oprawione i składać się z ponu-merowanych kart (ich liczbę poświadczał prezes sądu), zaś numeracja tłumaczeń w repertorium miała być prowadzona odrębnie dla każdego roku kalendarzowego.

Na podstawie tak sformułowanych przez ustawodawcę wytycznych autorzy *Kodeksu tłumacza sądowego* z 1991 r., reprezentujący ówczesne Polskie Towarzystwo Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych TEPIS[3], opracowali w § 64 treść formuły zaświadczającej, podając nawet jej przykładowe brzmienie[4]. Jak czytamy w *Komentarzu do Kodeksu polskiego tłumacza sądowego* (1991, 53-54), formuła zaświadczająca powinna zawierać następujące elementy: zaświadczenie zgodności tłumaczenia z okazanym dokumentem lub jego odpisem (kopią, kserokopią), określenie języka źródłowego tłumaczenia, miejsca i daty uwierzytelnienia, numeru w repertorium i wysokości pobranej opłaty. Winna być ona umieszczona pod tekstem tłumaczenia w języku docelowym, zaś dla czytelności graficznej tekst tłumaczenia zaleca się oddzielić od tekstu formuły zaświadczającej linią poziomą utworzoną z dowolnego znaku graficznego. Oto propozycja brzmienia tekstu formuły: **„Ja, tłumacz przysięgły (...), zaświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi dokumentem w języku (...) w (...) dnia (...). Repertorium nr (...). Pobrano: zł (...)”**[5].

---

[3] Od 1.10.2005 r. Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS.

[4] Pierwsze kompendium poświęcone pracy tłumacza przysięgłego to *Vademecum tłumacza przysięgłego*, opracowane przez Sekcję Tłumaczy Przysięgłych Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich i wydane w 1985 r. Jego treść została powielona i nieco rozszerzona w *Kodeksie tłumacza sądowego* PT TEPIS, gdyż w obu przypadkach redaktorem tych opracowań była Danuta Kierzkowska, która objęła funkcję prezesa PT TEPIS.

[5] Konkretny przykład formuły zaświadczającej jest dostępny na stronie 55 cytowanego *Komentarza* (1991). Natomiast pierwszy przykład formuły zaświadczającej został wydrukowany na stronie 67 *Vademecum tłumacza przysięgłego* (1985). Jedyna różnica między nimi to zapis w wersji z 1985 r. w formule zaświadczającej tytułu „tłumacz przysięgły” dużymi literami ze względu – jak wyjaśnia Danuta Kierzkowska (1985, 66) – na szacunek do autorytetu władzy, który nakazuje docenić wagę wydawanych nominacji.

W kolejnych zbiorach deontologicznych obowiązujących tłumaczy przysięgłych zrzeszonych wokół TEPIS-u, tj. z 2005 r. – *Kodeksie tłumacza przysięgłego z komentarzem* i z 2011 r. – *Kodeksie tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011*, dokonano pewnych doprecyzowań zaproponowanej powyżej formuły, którą nazywa się obecnie formułą poświadczającą. I chociaż § 54 (2005, 17) *Kodeksu* z 2005 r. wprost nakazuje, aby formuła poświadczająca zawierała wskazanie rodzaju tekstu źródłowego, z którego dokonano tłumaczenia (oryginał dokumentu, poświadczony odpis, niepoświadczona kopia, tekst niesygnowany), to jednak przykładowy jej tekst zamieszczony w *Komentarzu* (2005, 70) tego zalecenia niestety nie realizuje: „**Ja, tłumacz przysięgły mgr Jan Kowalski, poświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi dokumentem w języku włoskim. Warszawa, 31 maja 2005 r. Repertorium nr 127/2005"**.

Natomiast § 54 *Kodeksu tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011* (2011, 24) jest rozbudowany i zawiera kilka elementów doprecyzowujących w stosunku do poprzednio wysuniętych propozycji dotyczących brzmienia formuły poświadczającej tłumaczenie. I tak formułę należy umieścić bezpośrednio pod tekstem tłumaczenia. Ma być ona wyrażona w pierwszej osobie oraz zawierać imię i nazwisko tłumacza. Ponadto do obowiązków tłumacza należy poświadczenie zgodności tłumaczenia z okazanym mu oryginałem dokumentu albo tekstem niesygnowanym bądź stwierdzenie okazania oryginału dokumentu, jeśli taki fakt miał miejsce, podanie miejsca i daty poświadczenia, numeru wpisu do repertorium czynności tłumacza przysięgłego oraz przyłożenie odcisku pieczęci okrągłej bezpośrednio pod formułą poświadczającą po lewej stronie arkusza obok podpisu tłumacza, który własnoręcznie złożył po prawej stronie pieczęci.

Tym razem zalecenia przewidziane w § 54 znajdują pełne odzwierciedlenie w przykładowym tekście formuły zamieszczonym w *Komentarzu* (2011, 101): „**Ja, tłumacz przysięgły *mgr Jan Kowalski*, zaświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi w *Krakowie*, dnia *30 listopada 2011 r.*, oryginałem (kserokopią, wydrukiem skanu, faksu itp.) dokumentu w języku *niderlandzkim*. Repertorium nr 137/2011"**[6].

Potrzeba uregulowania w tak szczegółowy sposób brzmienia formuły poświadczającej wyniknęła m.in. z ujawnionych przez organy ścigania Niemra-widłowości w wykonywaniu zawodu tłumacza przysięgłego oraz kilkunastu toczących się w latach 2008-2010 postępowań przed Komisją Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych przy Ministrze Sprawiedliwości dotyczących nienależytego lub nierzetelnego wypełniania zadań nałożonych na tłumacza na mocy ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego (art. 21 ust. 1). Chodziło bowiem o wprowadzanie do obrotu prawnego kartek *in blanco* opatrzonych odciskiem pieczęci tłumacza przysięgłego, na których następnie drukowano tłumaczenia nie zawsze sporządzone przez osobę uprawnioną (zob. Kubacki 2012, 312-313). Komisja jednomyślnie uznała, że praktyka ta jest

[6] Konkretne przykłady formuły poświadczającej są dostępne na stronach 64-66 cytowanego *Komentarza* (2011).

niedopuszczalna i musi skutkować wszczęciem postępowania dyscyplinarnego przeciwko tłumaczowi (zob. Cieślik et al. 2010, 62-63).

Autor niniejszego artykułu – na bazie swoich wieloletnich doświadczeń w roli tłumacza przysięgłego języka niemieckiego – zamieścił w dwóch publikacjach (Kubacki 2012, 130-131; 2014, 40-41) zarówno treść formuły poświadczającej tłumaczenie, jak i treść formuły poświadczającej sporządzony przez tłumacza odpis dokumentu w języku obcym (tu: niemieckim). Niewielu tłumaczy wie o tym, że ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego z 2005 r. dała im możliwość sporządzania odpisów (kopii) pism w języku obcym, podobnie jak to funkcjonuje w przypadku sporządzania przez notariuszy odpisów pism w języku polskim. Obie formuły zaproponowano także w wersji niemieckiej, a wszystkie przytaczane są poniżej *in extenso* w wersji zmodyfikowanej:

Zmodyfikowana propozycja formuły poświadczającej tłumaczenie w języku polskim:

Niniejszym poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z oryginałem lub kopią dokumentu albo *z faksem / skanem / wydrukiem komputerowym / dokumentem elektronicznym w języku niemieckim.* *Mgr / Mgr inż. / Dr / Dr hab. / Prof. Jan Kowalski* *Tłumacz przysięgły języka niemieckiego, wpisany na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości, pod numerem TP/000/00*
Liczba stron taryfowych: x
Nr w repertorium: x/rok
Miejsce i data sporządzenia tłumaczenia

Zmodyfikowana propozycja formuły poświadczającej tłumaczenie w języku niemieckim:

Die Übereinstimmung vorstehender Übersetzung mit der Urschrift / der Kopie / dem Fax / dem gescannten Dokument / *dem Computerausdruck / dem elektronischen Dokument in polnischer Sprache wird hiermit von mir beglaubigt.* *Mgr / Mgr inż. / Dr / Dr hab. / Prof. Jan Kowalski* *Vereidigter Dolmetscher und Übersetzer für die deutsche Sprache, eingetragen in das vom Justizminister* *geführte Verzeichnis der vereidigten Dolmetscher und Übersetzer unter der Nummer TP/000/00*
Anzahl der Seiten laut Tarif: x
Urkundenrolle Nr.: x/Jahr
Ort und Datum der Erstellung der Übersetzung

Zmodyfikowana propozycja formuły poświadczającej odpis dokumentu w obydwu językach:

Niniejszym poświadczam zgodność powyższego odpisu z okazanym mi oryginałem dokumentu w języku niemieckim. *Die Übereinstimmung vorstehender Abschrift mit der mir vorgelegten Urkunde in deutscher Sprache wird hiermit von mir beglaubigt.* *Mgr / Mgr inż. / Dr / Dr hab. / Prof. Jan Kowalski* *Tłumacz przysięgły języka niemieckiego, wpisany na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości, pod numerem TP/000/00* *Vereidigter Dolmetscher und Übersetzer für die deutsche Sprache, eingetragen in das vom Justizminister* *geführte Verzeichnis der vereidigten Dolmetscher und Übersetzer unter der Nummer TP/000/00*
Liczba stron taryfowych / Anzahl der Seiten laut Tarif: x
Nr w repertorium / Urkundenrolle Nr.: x/Jahr
Miejsce i data sporządzenia odpisu / Ort und Datum der Erstellung der Abschrift

Formuła poświadczająca tłumaczenie zawiera zatem takie elementy, jak poświadczenie zgodności tłumaczenia z oryginałem lub jego kserokopią, faksem albo skanem bądź wydrukiem komputerowym czy dokumentem elektronicznym, imię i nazwisko tłumacza, ewentualnie poprzedzone tytułem zawodowym, stopniem lub tytułem naukowym, określenie języka, dla którego tłumacz przysięgły został ustanowiony, informację o wpisie na listę tłumaczy przysięgłych prowadzoną przez ministra sprawiedliwości pod numerem nadanym mu w momencie otrzymania uprawnień zawodowych wedle wzoru TP/nr/rok, numer w repertorium czynności tłumacza przysięgłego w formacie nr/rok, liczbę stron taryfowych oraz miejsce i datę wykonania tłumaczenia. Formułę poświadczającą należy sporządzić w języku obcym w przypadku tłumaczenia z języka polskiego na język obcy. Ponadto należy umieścić ją bezpośrednio pod tekstem tłumaczenia w celu wykluczenia możliwości dopisania (dodruku) jakieś informacji na tłumaczeniu.

W odniesieniu do dokumentów elektronicznych w rozumieniu art. 3 ust. 2 Ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących działania publiczne (Dz.U. z 2005 r. Nr 64 poz. 565) tłumacz poświadcza w swojej formule zgodność tłumaczenia z dokumentem elektronicznym. Innym przypadkiem, uwzględnionym w ww. przykładach tabelarycznych, jest potwierdzenie tłumaczenia z wydrukiem komputerowym, tj. tekstem źródłowym w formacie typu Word, Excel, PDF i innych, który w przeciwieństwie do dokumentu elektronicznego nie może być potraktowany jako oryginał dokumentu.

W przypadku poświadczania odpisów pism sporządzonych w danym języku obcym tłumacz przysięgły również musi umieścić na końcu odpisu odpowiednią formułę uwzględniającą fakt, że chodzi w tym wypadku o poświadczenie odpisu pisma, a nie tłumaczenie. Formułę tę najlepiej sporządzić w dwóch językach, gdyż nie wiadomo, w którym z krajów dokument zostanie wykorzystany.

Warto na koniec przytoczyć rozważania Joanny Dybiec-Gajer (2014, 327-328), która zadaje sobie pytanie, czy takie sformalizowanie standardów w praktyce zawodowej tłumacza przysięgłego jest możliwe i potrzebne. Dotyczy to także zaleceń natury formalnej. Dla wymienionej tu badaczki przekładu i praktykującej tłumaczki bliższy jest model liberalny i decentralistyczny, zaś tłumacz przysięgły ma być – w jej opinii – ekspertem od komunikacji językowej oraz osobą zaufania publicznego, która sama potrafi podejmować uzasadnione decyzje tłumaczeniowe.

Formuła poświadczająca tłumacza przysięgłego w krajach niemieckojęzycznych

Obowiązek zamieszczania formuły poświadczającej przewidziano nie tylko w Polsce, lecz także w Niemczech i Austrii. W literaturze przedmiotu (zob. Dalügge-Momme 2011, 144-145, Zänker 2011, 78, Schlüter-Ellner 2012, 292) oraz w Internecie można odnaleźć różne opracowania niemieckojęzyczne, w których zebrano urzędowe lub branżowe wytyczne w zakresie formalnych zasad sporządzania tłumaczeń uwierzytelnionych[7], np.

(1) *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen* (2002, 2006), wydany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Wolnego i Hanzeatyckiego Miasta Hamburga, obowiązujący tłumaczy przysięgłych w tym kraju związkowym Niemiec,

(2) *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* (2004), zebrane przez Edmunda Ehlersa, członka Zarządu BDÜ e.V., Landesverband Baden-Württemberg e.V., zalecane tłumaczom przysięgłym przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Ministerstwo Kultury i Oświaty Badenii-Wirtembergii,[8]

(3) *Allgemeine Leitlinie für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen in Bayern* (2012), wydana przez niemieckie stowarzyszenie branżowe Bundesverband für Dolmetscher und Übersetzer e.V., Landesverband Bayern e.V.,

(4) *Empfehlungen des Österreichischen Gerichtsdolmetscherverbandes für die Anfertigung beglaubigter Übersetzungen für österreichische Behörden* (2005), opracowane przez austriackie stowarzyszenie branżowe Österreichischer Verband der Allgemein Beeideten und Gerichtlich Zertifizierten Dolmetscher z siedzibą w Wiedniu[9].

---

[7] W przepisach większości krajów związkowych określa się ten rodzaj tłumaczenia jako **beglaubigte Übersetzung** (dosł. tłumaczenie uwierzytelnione), natomiast w Berlinie, Brandenburgii, Saksonii-Anhalt, Saksonii, Meklemburgii-Pomorze Przednie, Nadrenii Północnej-Westfalii używa się terminu **bestätige Übersetzung** (dosł. tłumaczenie potwierdzone) (por. Schlüter-Ellner 2012, 291). O zasadach pracy tłumaczy przysięgłych w Niemczech referuje Bernd Wer (2001) na łamach czasopisma *Lingua Legis*.

[8] Zob. także Edmund Ehlers, *Beglaubigung und Legalisation von deutschen Urkunden, die zum Gebrauch im Ausland bestimmt sind*, http://www.rechtstexte.info/files/Dateien/17383_Beglaubigung-und-Legalisation-von-Urkunden.pdf (3.11.2014 r.).

[9] Zalecenia te referuje także na łamach czasopisma *Lingua Legis* Krystyna Kołodziej (2007, 18-22) w artykule pod tym samym tytułem.

Wszystkie powyższe zalecenia niemieckojęzyczne zawsze uwzględniają umieszczenie na końcu tłumaczenia formuły poświadczającej tłumaczenie, określanej w niektórych krajach związkowych RFN jako *Beglaubigungsformel* lub *Bestätigungsvermerk,* a w Bawarii i Austrii *Beglaubigungsvermerk*. Niemieckojęzycznej formule poświadczającej towarzyszy podanie miejsca i daty wykonania tłumaczenia, a także odcisk pieczęci oraz podpis tłumacza przysięgłego (w Austrii podpis należy umieścić pod odciskiem pieczęci, aby jej treść pozostawała czytelna), natomiast nie podaje się numeru w repertorium, gdyż nasi koledzy tłumacze z Niemiec i Austrii nie mają obowiązku jego prowadzenia. W przypadku tłumaczenia na język obcy wszystkie powyższe zalecenia przewidują konieczność przetłumaczenia formuły na dany język obcy. W Badenii-Wirtembergii wprawdzie nie ma obowiązku posługiwania się pieczęcią okrągłą przez tłumacza przysięgłego, ale wyraźnie zaleca się mu jej wyrobienie i używanie. Ponadto w przypadku stosowania pieczęci jedynie w wersji niemieckiej zaleca się, aby tłumacz uczynił w formule odpowiednią wzmiankę w języku obcym o fakcie zaprzysiężenia i ustanowienia go tłumaczem przysięgłym.

W obszarze niemieckojęzycznym spotyka się następujące brzmienia formuły poświadczającej tłumaczenie:

Niemcy (Hamburg): „Die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung (Teilübersetzung) des mir vorgelegten Originals (der beglaubigten Fotokopie, unbeglaubigten Fotokopie) wird hiermit beglaubigt".

Niemcy (Badenia-Wirtembergia, Bawaria): „Vorstehende Übersetzung der mir in der Urschrift (oder: beglaubigten Ablichtung, oder: Ablichtung), vorgelegten und in polnischer (oder: englischer, spanischer etc.) Sprache abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig".

Austria: „Die genaue Übereinstimmung der vorstehenden Übersetzung mit der angehefteten Urschrift – Abschrift – Ablichtung bestätige ich unter Berufung auf meinen Eid"[10].

Z przytoczonych powyżej przykładów formuł poświadczających używanych w niemieckim obszarze językowym wynika, że koledzy z Niemiec potwierdzają prawidłowość i kompletność tłumaczenia z przedłożonym im dokumentem w oryginale lub kopii (uwierzytelnionej bądź nieuwierzytelnionej), przy czym w Badenii-Wirtembergii i Bawarii należy dookreślić, w jakim języku jest dokument źródłowy.

[10] **Niemcy (Hamburg):** „Niniejszym poświadcza się prawidłowość i kompletność tłumaczenia (tłumaczenia fragmentarycznego) przedłożonego mi oryginału (fotokopii uwierzytelnionej, fotokopii nieuwierzytelnionej)".
Niemcy (Badenia-Wirtembergia, Bawaria): „Powyższe tłumaczenie przedłożonego mi w oryginale (lub: w formie kopii uwierzytelnionej lub w formie kopii) i zredagowanego w języku polskim (lub: angielskim, hiszpańskim etc.) dokumentu jest prawidłowe i kompletne".
Austria: „Powołując się na złożoną przeze mnie przysięgę, potwierdzam pełną zgodność powyższego tłumaczenia z załączonym oryginałem – załączonym odpisem – załączoną fotokopią". (tłumaczenie ADK)

Natomiast koledzy z Austrii potwierdzają zgodność tłumaczenia z oryginałem lub kopią, powołując się na złożoną przysięgę, przy czym ich obowiązkiem wyrażonym *expressis verbis* w formule jest złączenie *(anheften)* tłumaczenia z dokumentem źródłowym. W związku z tym niektóre instytucje austriackie nie chcą przyjmować tłumaczeń wykonanych przez tłumaczy przysięgłych z Polski, gdyż nie są one spięte (zszyte) z tekstem źródłowym.

Warto także podkreślić, iż wytyczne dla tłumaczy przysięgłych z Niemiec w zakresie sporządzania tłumaczeń uwierzytelnionych są sformułowane lub zalecane przez organy państwowe: dla obszaru Hamburga przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Wolnego i Hanzeatyckiego Miasta Hamburga, zaś dla obszaru Badenii-Wirtembergii przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Ministerstwo Kultury i Oświaty Badenii-Wirtembergii[11]. Inaczej jest w Bawarii i Austrii, w których – podobnie jak w Polsce – stowarzyszenia branżowe opracowały zasady sporządzania tłumaczeń poświadczonych. Przypomnijmy, że interesy niemieckich tłumaczy przysięgłych reprezentuje od 1955 r. Federalny Związek Tłumaczy Ustnych i Pisemnych (Bundesverband für Dolmetscher und Übersetzer e.V.), zaś austriackich tłumaczy przysięgłych od 1920 r. Austriackie Stowarzyszenie Tłumaczy Sądowych (Österreichischer Verband der Allgemein Beeideten und Gerichtlich Zertifizierten Dolmetscher).

Formuła poświadczająca tłumaczenie w praktyce tłumacza przysięgłego

Przeglądając tłumaczenia poświadczone udostępnione w Internecie[12], można jednoznacznie stwierdzić, że formuły poświadczające stosowane przez tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego różnią się od siebie zarówno pod względem merytorycznym, jak i językowym. Wszyscy tłumacze przysięgli potwierdzają w treści formuły zgodność swoich tłumaczeń z okazanym im dokumentem, przy czym niektórzy z nich zgodnie z wymogami ustawy dookreślają, czy jest to oryginał dokumentu, czy też jego fotokopia lub inna forma (np. skan, dokument w wersji elektronicznej, dokument nadesłany elektronicznie w postaci pliku PDF).

Znakomita większość tłumaczy przysięgłych podaje w treści formuły, że są tłumaczami przysięgłymi języka niemieckiego, przy czym zazwyczaj robią to, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w *Kodeksie tłumacza przysięgłego* (2005, 2011), w pierwszej osobie, tj. „Ja, XYZ, tłumacz przysięgły języka niemieckiego," lub „Ja, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, XYZ,". Kilku tłumaczy stosuje podmiot domyślny, unikając zaimka osobowego, lub równoważnik zdania, np.

„Niniejszym stwierdzam zgodność tłumaczenia z oryginałem",

[11] Podobne wytyczne państwowe obowiązują w Saksonii-Anhalt oraz Saksonii (zob. Schlüter-Ellner 2012, 292).

[12] Korpus stanowi 30 tłumaczeń poświadczonych tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego, które zostały zamieszczone w Internecie na stronach osób prywatnych, przedsiębiorstw lub instytucji, przy czym połowa z nich odnosi się do tłumaczeń z języka niemieckiego na język polski, a połowa odwrotnie.

„Jako tłumacz przysięgły języka niemieckiego (...) stwierdzam zgodność powyższego tłumaczenia z oryginałem przedstawionego mi dokumentu (...)”,
„Za zgodność tłumaczenia z oryginałem sporządzonym w języku niemieckim”.

Ponad połowa tłumaczy w swojej formule poświadczającej informuje wprost odbiorców tłumaczenia o tym, że jest tłumaczem wpisanym na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości pod określonym numerem, natomiast dwóch z nich dookreśliło jeszcze, gdzie mieści się ich siedziba. Jedna z tłumaczek podaje, że jest tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego przy Ministerstwie Sprawiedliwości RP, zaś inny translator stwierdza, że jest tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego przy Sądzie Okręgowym w Gdańsku, mimo że tłumaczenie sporządzono już pod rządami nowej ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego z 2005 r. Do wejścia w życie tejże ustawy tłumacze przysięgli zwyczajowo podawali, przy jakim sądzie mieli siedzibę. Informacja ta stała się jednak bezprzedmiotowa w chwili, gdy wszyscy tłumacze w Polsce zostali wpisani na jedną listę, prowadzoną centralnie przez ministra sprawiedliwości.

Prawie wszyscy tłumacze przysięgli podają takie elementy w formule poświadczającej, jak miejscowość, datę oraz numer w repertorium, natomiast tylko nieliczni informują w niej także o liczbie stron taryfowych/obliczeniowych (jedna osoba podaje nawet precyzyjnie liczbę znaków ze spacjami). Strona taryfowa – *notabene* – zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz.U. Nr 15 poz. 132) obejmuje 1125 znaków ze spacjami. Nikt z tłumaczy nie wskazuje eksplicytnie wysokości kwoty pobranego wynagrodzenia, natomiast kilku z nich cytuje jedynie wspomniane powyżej rozporządzenie jako podstawę prawną pobranego wynagrodzenia. Trzeba w tym miejscu wyjaśnić, iż obowiązek podawania kwoty wynagrodzenia wynikał ze stanu prawnego obowiązującego do 27.01.2005 r., kiedy weszła w życie nowa ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego, znosząca ten obowiązek.

Niektórzy tłumacze przysięgli zamieszczają jeszcze dane kontaktowe, takie jak adres, numer telefonu stacjonarnego i/lub komórkowego, numer faksu oraz adres swojej strony internetowej.

Jeśli chodzi o oddzielenie treści tłumaczenia od paratekstu, jakim jest formuła, to znakomita większość tłumaczy czyni to przy pomocy linii poziomej utworzonej z różnych znaków graficznych (linia ciągła, przerywana, gwiazdki), zaś samą formułę wyróżnia czcionką pogrubioną lub pochyloną. Trzy osoby zdecydowały się na układ tabelaryczny, natomiast dwie posłużyły się odciskiem pieczęci podłużnej, w której znajdowała się treść formuły uwierzytelniającej.

Przyglądając się różnym postaciom formuł poświadczających w języku polskim, trzeba także skomentować ich treść pod względem językowym. Mimo że są one redagowane przez znawców języka, to niestety zawierają czasami błędy i usterki językowe. Do głównych mankamentów należy nadużywanie dużej litery oraz nieznajomość zasad interpunkcji.

Błędy ortograficzne dotyczą zapisu dużą literą następujących nazw w formule: (1) *Tłumacz Przysięgły Języka Niemieckiego, (2) *Lista Tłumaczy Przysięgłych prowadzona przez (3) *Ministra Sprawiedliwości. W ślad za *Wielkim słownikiem ortograficzno-fleksyjnym* pod red. Barbary Janik-Płocińskiej, Małgorzaty Sas i Ryszarda Turczyna (2001, IL) nazwy pospolite (przykład nr 2) oraz nazwy godności, tytułów naukowych i zawodowych (przykład nr 1) zapisujemy małymi literami. Reguła ta dotyczy także nazw urzędów jednoosobowych, jeżeli nie odnoszą się one do konkretnych osób lub nie mają pełnego brzmienia (przykład nr 3). Zatem nie ma żadnego uzasadnienia, aby stosować dużą literę w przypadku zapisu ww. nazw w formule poświadczającej.

Omawiając usterki formuł poświadczających, trzeba również zwrócić uwagę na niezbyt szczęśliwy skrót myślowy tłumaczy przysięgłych, którzy na tłumaczeniach wymieniają **numer repertorium**, zamiast **numer w repertorium**, pod którym można odnaleźć konkretne tłumaczenie. Obowiązek prowadzenia repertoriów przez tłumaczy przysięgłych, które muszą spełniać odpowiednie wymogi formalne, wynika wprost z art. 13 ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego (zob. Kubacki 2012, 103–104). Repertorium to księga, w której zapisuje się dane dotyczące rozpatrywanych spraw (wykonanych tłumaczeń). Stosowane przez tłumaczy określenie „nr repertorium" sugeruje zatem numer kolejnej księgi, w której tłumacz rejestruje swoje tłumaczenia. Tu chodzi zaś o numer wpisu w repertorium czynności tłumacza przysięgłego, a zatem pozycję w repertorium, pod którą odnotowano dane dotyczące konkretnego zlecenia w zakresie tłumaczenia pisemnego lub ustnego.

Odnosząc się do błędów interpunkcyjnych utrwalanych w formułach poświadczających, należy stwierdzić, że tłumacze zapominają postawić przecinek domykający po dopowiedzeniach wymienianych po ich imieniu i nazwisku, np.

> *„Ja, XYZ, tłumacz przysięgły języka niemieckiego* poświadczam (...)",*
> *„Ja, XYZ, Tłumacz Przysięgły Jęz. Niemieckiego, wpisany na Listę Tłumaczy Przysięgłych Ministra Sprawiedliwości* pod numerem TP 000/0000* poświadczam (...)."*

Z brakiem przecinka mamy do czynienia także po dookreślaniu instytucji prowadzącej listę tłumaczy przysięgłych, a jest nią zawsze minister sprawiedliwości, np.

> *„Ja, XYZ, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, wpisany na listę tłumaczy przysięgłych* prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości* pod numerem TP 000/0000, poświadczam (...)".*

Ponieważ jest tylko jedna lista tłumaczy przysięgłych, należy w miejscach zaznaczonych gwiazdką postawić przecinek. Jego brak sugeruje, że istnieje przynajmniej jeszcze jedna taka lista.

Innym drobnym uchybieniem jest brak kropki po skrócie wyrazu „numer" w przypadku zależnym, np.

*„Ja, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, XYZ, wpisany na listę tłumaczy przysięgłych pod *nr TP 000/0000, prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości, poświadczam (...).”*

Kropki nie stawiamy jedynie po takich skrótach, które zawierają ostatnią literę skracanego wyrazu (nr, mgr, dr). W przypadku tej formuły niezbyt szczęśliwy jest również szyk wyrazów. Zdanie brzmiałoby o wiele naturalniej, gdyby słowa „prowadzoną przez ...” przesunąć przed słowa „pod numerem”.

Na koniec trzeba wskazać na jeszcze jeden błąd językowy, który często pojawia się w związku z podawaniem liczby stron tłumaczenia. Większość tłumaczy błędnie używa w tym kontekście rzeczownika niepoliczalnego „ilość” zamiast rzeczownika policzalnego „liczba”, gdyż strony tłumaczenia da się policzyć. Niestety, autor niniejszego artykułu w cytowanych powyżej publikacjach także popełnił ten błąd, proponując w treści formuły poświadczającej „ilość” zamiast „liczbę” stron tłumaczenia, potwierdzając tym samym słuszność maksymy, że człowiek uczy się przez całe życie.

W formułach poświadczających sporządzanych w języku niemieckim mamy do czynienia głównie z błędami językowymi bądź nieuzualnymi strukturami wynikającymi przede wszystkim z interferencji językowej. Kilku tłumaczy kalkuje składniowo strukturę polskiej formuły, posługując się formą osobową, chociaż struktura ta – w tym otoczeniu kontekstowym – jest nietypowa dla niemczyzny, np.

„Ich, XYZ, vereidigter Übersetzer und Dolmetscher, beglaubige die Übereinstimmung der Übersetzung mit der mir vorgelegten Urkunde“.

W kontekście tłumaczenia uwierzytelnionego uzusem językowym jest redagowanie formuł poświadczających w stronie biernej, o czym świadczą choćby przykłady zacytowanej powyżej treści formuły zalecanej tłumaczom na północy Niemiec. Zdarzają się czasami przypadki użycia przez tłumaczy w Niemczech czasownika w formie osobowej na wzór formuł notarialnych poświadczających autentyczność podpisu, jak np. *„Die Richtigkeit der Übersetzung bescheinige ich hiermit”* [13], ale są one rzadziej stosowane i mają jednak inną strukturę niż podana powyżej kalka z języka polskiego.

Większość tłumaczy przysięgłych ma problemy z użyciem rodzajnika (określonego/zerowego) w odniesieniu do używanych w treści formuły rzeczowników, np.

*„Ich bestätige die Übereinstimmung der vorliegenden Übersetzung mit *polnischer Urschrift“* [mit der polnischen Urschrift].
*„Hiermit bestätige ich die Übereinstimmung dieser Übersetzung mit dem in *der polnischen Sprache vorliegenden Original“* [in polnischer Sprache].
*„(...) vereidigter Übersetzer für Deutsch und Polnisch mit *dem Sitz in Katowice“* [mit Sitz in Katowice].
*„Die Übereinstimmung *der obigen Übersetzung mit der mir vorgelegten polnischen Urkunde wird hiermit beglaubigt* [die Übereinstimmung obiger Übersetzung].

[13] Formuła tłumacza przysięgłego języka polskiego w Wuppertalu.

Błędem językowym jest także niepoprawne użycie interfiksu w złożeniu „Urkundsrolle", a mianowicie człony złożenia „Urkunde" i „Rolle" można połączyć jedynie interfiksem „-n", czyli „Urkundenrolle".

Zastrzeżenia budzi ponadto użycie imiesłowu przymiotnikowego czynnego „vorliegend" w kontekście okazywania tłumaczowi dokumentu źródłowego. W rzeczywistości tłumacz najpierw dostaje dokument, następnie dokonuje jego przekładu, a następnie poświadcza zgodność z okazanym mu dokumentem w oryginale lub kopii. Zatem powinien raczej użyć w tym kontekście imiesłowu przymiotnikowego biernego „vorgelegt".

Natomiast do kategorii błędu rzeczowego można zaliczyć niewątpliwie użycie terminu „Repertorium" lub jego formy skróconej „Rep.", który odbiorcom niemieckojęzycznym w żaden sposób nie kojarzy się z rejestrem prowadzonym przez sądy, notariuszy lub tłumaczy, lecz oznacza kompendium wiedzy (encyklopedia, leksykon etc.). W przypadku nazwy tego rejestru można wykorzystać termin stosowany przez niemieckich notariuszy, jak „Urkundenrolle", a w odniesieniu do konkretnego wpisu w repertorium następujący przykład: „Nummer 1 der Urkundenrolle für das Jahr 2014". Częściej w użyciu spotyka się formy skrócone, jak np. „UR-Nr.", „Urk. Nr./Urk.-Nr.". Akceptowalnym rozwiązaniem jest także termin „Register", stąd u niektórych tłumaczy można spotkać takie rozwiązania, jak np. „Reg. Nr./Reg.-Nr.", „Nummer im Register". Jedna z tłumaczek posłużyła się terminem „Beurkundungsverzeichnis", który może być zrozumiały dla odbiorców niemieckojęzycznych, a zwłaszcza Austriaków. Tam bowiem notariusze używają podobnego terminu „Beurkundungszahl" (B.R.Z./B.R.Zl.), będącego odpowiednikiem polskiego „repertorium".

Na koniec trzeba dodać, że kilku tłumaczy przysięgłych powiela treść niemieckiej lub austriackiej formuły poświadczającej, czasami dokonując jej modyfikacji, a czasami przejmując ją bez jakichkolwiek zmian. Świadczą o tym poniższe przykłady:

> *„Die vorstehende Übersetzung der mir in Kopie vorgelegten, in polnischer Sprache abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig".*
> *„Die genaue Übereinstimmung der vorstehenden Übersetzung mit der vorliegenden Urschrift bestätige ich unter Berufung auf meinen Eid".*
> *„Für die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung aus der polnischen Urschrift".*

Wszystkie wymienione powyżej typy błędów związanych z redagowaniem formuł poświadczających zarówno w wersji polsko-, jak i niemieckojęzycznej można spotkać także w pracach egzaminacyjnych kandydatów na tłumaczy przysięgłych języka niemieckiego. Co więcej, niektórzy egzaminowani podają treść formuły w tłumaczeniach na język obcy po polsku lub odwrotnie. Niestety, nadal jeszcze część zdających nie wie, że tłumacz przysięgły jest zobligowany do zamieszczania w tłumaczeniach poświadczonych takiej formuły.

Aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom kandydatów na tłumacza przysięgłego, Państwowa Komisja Egzaminacyjna opracowała zasady redagowania wzmianki o kierunku tłumaczenia oraz formuły poświadczającej tłumaczenie na egzaminie pisemnym dla kandydatów na tłumacza przysięgłego, które niebawem będą dostępne dla wszystkich zainteresowanych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wnioski

Podsumowując nasze rozważania związane z praktycznym aspektem wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, jakim jest umieszczanie formuły poświadczającej na końcu tekstu tłumaczenia, należy stwierdzić, że praktyka w tym zakresie jest różnoraka, ponieważ do dziś Ministerstwo Sprawiedliwości nie opracowało reguł formalnych (np. w rozporządzeniu), które obowiązywałyby wszystkich tłumaczy w odniesieniu choćby do użycia jednolitego brzmienia formuły poświadczającej. Nie ma zatem jednej urzędowej wersji. Propozycje stowarzyszenia branżowego TEPIS czy teoretyków i praktyków tłumaczenia poświadczonego nie zawsze docierają do osób wykonywujących ten zawód bądź jego adeptów i nie mają rangi oficjalnej.

Bezsprzecznie formułę poświadczającą należy umieszczać – w odpowiedniej wersji językowej – bezpośrednio pod tekstem tłumaczenia, zaś sama jej treść może być redagowana w różnorodny sposób. Ważne jest to, aby treść formuły nie zawierała błędów językowych, a sama formuła posiadała obligatoryjnie następujące elementy:

(1) poświadczenie zgodności tłumaczenia z oryginałem bądź kopią dokumentu (lub: skanem, wydrukiem komputerowym, faksem, tekstem niesygnowanym, dokumentem elektronicznym) w danym języku,

(2) informację o tym, że kandydat XYZ jest tłumaczem przysięgłym danego języka obcego, wpisanym na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości, pod numerem TP (np. TP/100/14),

(3) informację o liczbie stron [taryfowych lub faktycznie wydrukowanych] (np. 1),

(4) numer tłumaczenia w repertorium czynności tłumacza przysięgłego (np. 1/2014),

(5) miejsce i datę sporządzenia tłumaczenia (np. Warszawa, 25.10.2014 r.).

Będąc zwolennikiem ujednolicenia zasad formalnych sporządzania tłumaczeń poświadczonych, autor niniejszego artykułu proponuje następujące brzmienie formuły poświadczającej:

(Niniejszym) **poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia** *[do wyboru:]* **z oryginałem dokumentu / kopią dokumentu / skanem dokumentu / wydrukiem komputerowym dokumentu / faksem dokumentu / tekstem niesygnowanym / dokumentem elektronicznym w języku niemieckim.**
XYZ, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, wpisany na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości, pod numerem TP/100/14.
Liczba stron taryfowych: 1
Numer w repertorium: 1/2014
Warszawa, 1.01.2014 r.
[Pod tabelą pieczęć okrągła i podpis tłumacza przysięgłego]

Bibliografia

Allgemeine Leitlinie für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen in Bayern. Stand: 6/2012, Bundesverband für Dolmetscher und Übersetzer e.V., Landesverband Bayern e.V. http://www.bduebayern.de/fileadmin/bdue/Flyer_Leitlinie_zum_Urkundenuebersetzen_01.pdf (3.11.2014 r.).

Cieślik, Bolesław, Liwiusz Laska, i Michał Rojewski. 2010. *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Komentarz, teksty egzaminacyjne, dokumenty*. Warszawa: C. H. Beck.

Dahlmanns, Karsten, i Artur Dariusz Kubacki. 2014. *Jak sporządzać tłumaczenia poświadczone dokumentów? Przekłady tekstów z 'Wyboru polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych' z komentarzem. Wie fertigt man beglaubigte Übersetzungen von Urkunden an? Kommentierte Übersetzungen zu den Texten aus der 'Auswahl polnischer und deutscher Dokumente für Translationsübungen'*. Chrzanów: Wydawnictwo Biuro Tłumaczeń KUBART.

Dalügge-Momme, Natascha. 2011. Übersetzung von Urkunden und Dokumenten in der Praxis – Was darf, kann oder muss übersetzt werden? W *Faire Verfahren brauchen qualifizierte Sprachmittler*, red. Wolfram Baur i André Lindemann, ss. 142-151. Berlin: BDÜ Fachverlag.

Dostatni, Grzegorz. 2005. *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.

Dybiec-Gajer, Joanna. 2014. Artur Dariusz Kubacki, Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego. Wolters Kluwer, Warszawa, 369 stron (recenzja książki). *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 9, ss. 323-329.

Ehlers, Edmund, *Beglaubigung und Legalisation von deutschen Urkunden, die zum Gebrauch im Ausland bestimmt sind*. http://www.rechtstexte.info/files/Dateien/17383_Beglaubigung-und-Legalisation-von-Urkunden.pdf (3.11.2014 r.).

Janik-Płocińska, Barbara, Małgorzata Sas i Ryszard Turczyn. 2001. *Wielki słownik ortograficzno-fleksyjny*. Warszawa: Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media.

Kierzkowska, Danuta, red. 1985. *Vademecum tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Stowarzyszenie Tłumaczy Polskich.

Kierzkowska, Danuta, red. 1991. *Kodeks tłumacza sądowego*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych TEPIS.

Kierzkowska, Danuta, red. 2005. *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.

Kierzkowska, Danuta, red. 2011. *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.

Kołodziej, Krystyna. 2007. Empfehlungen des österreichischen Gerichtsdolmetscherverbandes für die Anfertigung beglaubigter Übersetzungen für österreichische Behörden. *Lingua Legis* nr 15, 18-22.

Kubacki, Artur Dariusz. 2012. *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen. Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Inneres. Stand: 1.8.2002, http://www.bduebn.de/PDF/HH_Merkblatt_Uebersetzungen.pdf (3.11.2014 r.).

Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen. Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Inneres. Stand: 1.6.2006, http://epub.sub.uni-hamburg.de/epub/volltexte/2014/30914 (3.11.2014 r.).

Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen. Stand: Juli 2004, Edmund Ehlers. Landesverband Baden-Württemberg e.V., http://www.vvu-bw.de/cms/docs/doc28648.pdf (3.11.2014 r.).

Rybińska, Zofia. red. 2011. *Teksty egzaminacyjne dla kandydatów na tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.

Schlüter-Ellner, Corinna. 2012. Übersetzen für Gerichte und Ermittlungsbehörden. W *Berufsrecht der Übersetzer und Dolmetscher*, red. Manuel Cebulla, 290-294. Berlin: BDÜ Fachverlag.

Wer, Bernd. 2001. Status prawny i zasady pracy tłumaczy sądowych w RFN na przykładzie kraju związkowego Nadrenia Północna-Westfalia. *Lingua Legis* nr 9, ss. 37-43.

Zänker, Norbert, red. 2011. *Dolmetscher und Übersetzer im Landesrecht, Beeidigung und Ermächtigung – zum Recht der Dolmetscher und Übersetzer in den Ländern der Bundesrepublik Deutschland*, 2., überarbeitete Auflage, Schriften des BDÜ 12. Berlin: BDÜ Fachverlag.